

HELLER VILMOS: AZ ÉTER- ÉS A KLOROFORMNARKÓZIS ELSŐ HAZAI ALKALMAZÁSA¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

A magyar orvostudomány modernizálását előmozdító törekvések között megemlékezünk az éter- és kloroformnarkózis első hazai bemutatásáról és alkalmazásáról is. E két altatószer mondhatjuk korszakalkotó jelentőségének helyes és korai felismerése magyar orvosok részéről jogos büszkeséggel tölthet el mindannyiunkat. Hogy sebész-elődeinknek ezt a lépéstartását szakmájuk haladásával kellőleg értékelhessük, tekintetbe kell vennünk az akkori idők kezdetleges közlekedési és hírterjesztési viszonyait s azt is hogy mennyivel előzték meg az új vívmányok elismerésével és felhasználásával a szomszéd országok orvosait. Úgy vélem, nem hiábavaló, ha ezt a kérdést külön előtérbe helyezve, élesebben megvilágítjuk.

Jackson 1846 szeptemberében közölte felfedezését Mortonnal az éter fájdalomcsillapító hatásáról, rábeszélve őt arra, hogy a szert egy érzékeny betege foghúzásánál kipróbálja. Morton ezt az első éternarkózisos foghúzást hamarosan – mindenek szerint 1846 szeptemberében, de legkésőbb október elején – hajtotta végre, 1846. október 16-án már Warren, Morton biztatására nyaki daganatot irtott ki éternarkózisban. Ezt követte a sikeres fájdalom nélküli műtétek sorozata.

Európába a találmány híre az 1846. év végén jutott el. Először Angliában végeztek éternarkózisban műtet (december 19-én Robinson foghúzást, december 20-án Liston amputációt hajtott végre éternarkózisban). Franciaországban 1847 januárjában kezdték alkalmazni az éternarkózt, bár Jackson 1846. november 13-án a párizsi akadémián beszámolt a felfedezéséről. Ez adatokat ismerve valóban bámulatra méltónak találhatjuk, hogy Balassa 1847. január 11-én már több beteget operált éternarkózisban, miután a szert előzőleg önként jelentkező orvostanhallgatókon kipróbálta. Tehát jóval egy fél éven belül, hogy Morton Bostonban az első éternarkózt végezte s negyed évvel Warren első nagyobb narkózis műtete után, Pesten már többször alkalmazták az új eljárást. Schoepf Ágoston 1847. február 5. és 8. között felnőtteken (saját magán is) kísérletezett éterbódítással, február 9-től kezdve gyermekek műtéteinél alkalmazta azt. Szavait idézve: „Gyorsan, mint a kor szelleme, mint e téreken győzelmes gőz, mindenfelé terjedett e finom balzsam híre – hol műveltség székhelyei léteznek.” A Rókus Kórházban 1847. február 12-től kezdve sűrűn alkalmazták az éter altatást. De még akkor sem telt el egy fél év a bostoni első altatósas műtét óta, amikor Pápán Cseresznyés Sándor dr., Veszprém megye főorvosa két műtétjénél használta a narkózt (1847. február 27-én és 28-án). Kiemelkedő, hogy már 1847 elején Rhédey Antal éterrel altatott állatokon végzett élettani vizsgálatainak eredményeiről számolt be.

Látható ebből, hogy az éternarkózis vívmánya Magyarországon hamarabb vert gyökeret, mint a legtöbb európai államban. Németországban csak később kezdtek foglalkozni vele, Bécsben is csak 1847. január 27-én (más adat szerint február 27-én) végezte Schuh első műtétjét éteraltatásban.

¹ Forrás: Heller Vilmos: Az orvostudomány 1848-ban. = Orvosok Lapja, 1948. p. 571.

Nem kevésbé csodálatos, mily gyorsan jutott el hozzánk Angliából a kloroformnarkózis híre és értékelése. Simpson 1847. november 10-én számolt be az edinburghi orvos-sebészi társaság előtt kloroformmal narcotizált eseteiről, s első írásbeli beszámolója a 'Lancet' az évi december 11-i számában jelent meg. Ezt a közlést megelőzve a Természettudományi Társulat kisgyűlésén Kovács Sebestyén Endre már 1847. december 7-én felhívta a figyelmet a kloroformra, mint az étert pótló szerre, kiemelve annak előnyeit.² Már 1847. december 20-án Flór három műtétet végzett kloroformnarkózisban. A narkózishoz megbízható kloroformot Würtzler vegytanár, városi gyógyszerész készített.

Ezek az adatok mind az éter- mind a kloroformnarkózis történetében szinte rekordot jelentenek s minden okunk megvan rá, hogy erre büszkén s nyomatékosan rámutassunk.

² „Kovács S. Endre a legközelebbi külföldön tett új felfedezésre a kloroformra, mint kénégenyt pótló szerre figyelmezteti a jelenlevőket, kiemelve ennek a kénégeny felett azon előnyét, minél fogva alkalmazása egyszerűbb, ereje bódítóbb, eredménye sikeresb, és nem veszélyes.” In. Kátai Gábor: A K. M. Természettudományi Társulat története alapíttatásától fogva máig. Pest, 1868. p. 107.